

4. Àmbit 1. El marc conceptual: objectius, models i mètodes

4.1. ABANS DEL FÒRUM...

El marc conceptual ha canviat poc des del Fòrum 2000 d'Educació Ambiental. I no ens ha d'estranyar. Un marc ben treballat i definit, que troba l'essència dels problemes i enfoca bé els objectius i els mètodes, ha de ser útil durant molts anys.

Reconèixer que l'Educació Ambiental havia evolucionat, de forma natural, cap a l'Educació per al Desenvolupament Sostenible va ser un pas que ja es va donar en aquell moment i que va marcar un àmbit de treball ben ampli integrant la perspectiva socioambiental.

Temes que podrien semblar innovadors com l'estalvi i l'eficiència energètica, el canvi climàtic, afrontar la pèrdua de biodiversitat, reduir la producció de residus o la nova cultura de l'aigua, entre d'altres, no són més que exemples concrets de disfuncions del sistema i apunts per al canvi de model de desenvolupament que pregonen els objectius generals.

Però cal estar alerta i revisar periòdicament la feina feta. Així els 10 anys de treballs ens han de permetre matisar aquests objectius, definir millor els models i, especialment, analitzar i valorar els mètodes utilitzats en les nombroses activitats i programes desenvolupats. Eines metodològiques com els pressupostos participatius, la incorporació de processos participatius a les tramitacions normatives de plans i programes, les agendes 21... ens ofereixen un ventall ampli d'actuacions per analitzar i aprendre.

Hem inclòs alguns temes que us podran donar pistes a l'hora de fer l'anàlisi en petit grup i de buscar consensos en gran grup:

- Els paradigmes, els mètodes, la realitat i el context de l'entorn social.
- De la teoria a la pràctica. De l'EA a l'Educació per a la Sostenibilitat.
- Educar per a l'acció. La recerca i l'avaluació. La pràctica educativa per a la intervenció.
- La dècada de l'Educació per a la Sostenibilitat.

4.2. DURANT EL FÒRUM...

A la sessió de treball del Fòrum hi van assistir 22 persones al matí i 18 a la tarda. A la sessió del matí vam comprovar que el programa només preveia la presentació de dues experiències. Malgrat tot, era evident que tots els assistents a la reunió havien realitzat o estaven realitzant activitats, projectes o programes relacionats amb l'educació ambiental, en diferents formats. És per això que vam decidir que tots els assistents presentessin les seves experiències més actuals, des del vessant professional i també des del vessant personal, per ajudar-nos a visualitzar com havien evolucionat des del Fòrum 2000 les activitats i també les accions personals, per fer-les més coherents amb les propostes que allà es feien.

L'objectiu del treball de la tarda era diferent. Com que el repte era ambiciós pel temps que disposàvem, ens vam distribuir en tres grups de 6 persones, combinant en cada grup persones que havien estat presents en els debats del Fòrum 2000, amb persones que no havien participat. Aquesta organització va permetre debatre i aclarir conceptes entre tots els assistents i aportar el bagatge dels debats del Fòrum 2000, que van ser llargs i intensos.

En finalitzar la sessió vam adonar-nos que el treball fet al Fòrum 2000 va ser important perquè 8 anys després les propostes encara ens semblaven d'actualitat, estaven molt ben formulades (cada paraula té una càrrega conceptual important al darrere) i segueixen estant ben prioritzades. El que més havia evolucionat era l'apartat de propostes de projecte, en la que sí que s'han fet avenços interessants.

I, finalment dir que vam acabar la sessió satisfets de la feina feta i contents del treball compartit recordant allò que sovint repetim els educadors ambientals que "el procés és tant important com el resultat". Cadascú s'emportava els aprenentatges del debat sobre les idees, les reflexions sobre la pròpia feina, els estímuls de compartir objectius, el coneixement d'altres projectes i un grapat d'amics nous o retrobats.

4.3. DESPRÉS DEL FÒRUM I EL PROCÉS DELIBERATIU... ANALITZEM ELS RESULTATS

Després del debat intens d'aquest grup de treball durant la trobada i del posterior procés deliberatiu virtual on hi han pogut participar tots els inscrits al Fòrum i els socis de la SCEA, podem dir que hi ha hagut bastant consens en la revisió dels objectius i les línies estratègiques del document del 2000, ja que dins aquest àmbit s'han proposat pocs canvis. Les petites modificacions que s'han fet han estat sobretot de matisos en el redactat.

La redacció del nou Document del Fòrum d'EA 2000+8, amb la finalitat d'incloure totes les visions i opinions, s'ha fet des d'un punt de vista integrador. Deu anys després, hem reescrit els objectius i línies estratègiques d'aquest àmbit englobant les modificacions que s'han aprovat al grup de treball i al procés participatiu virtual, però mantenint bona part de l'estructura i el contingut del document inicial. El document final que en resulta, doncs, no difereix gaire del que es va redactar l'any 2000, ja que al tractar-se d'aspectes teòrics, la formulació encara és vigent i seguim tenint les mateixes prioritats.

Seguint aquests criteris, dins aquest àmbit hem:

Mantingut (no s'ha retocat del document original):

- 4 objectius
- 11 línies estratègiques
- 33 projectes

Modificat (l'essència és la mateixa, però s'ha afegit o tret alguna part):

- 1 objectiu
- 1 línia estratègica

Eliminat (al document nou ja no hi surt):

- 1 línia estratègica

Afegit (és una proposta que s'ha creat de nou):

- 4 línies estratègiques

A continuació es presenta el quadre-resum de com ha quedat el document, un cop aprovades aquestes modificacions.

4.4. QUADRE-RESUM D'OBJECTIUS I LÍNIES ESTRATÈGIQUES

OBJECTIUS	LÍNIES ESTRATÈGIQUES		
1.1. Focalitzar els esforços en l'assoliment dels objectius fonamentals de l'educació ambiental per al desenvolupament sostenible	1.1.1. Educació per a l'acció	1.1.2. Educació per al foment de l'esperit crític.	1.1.3. Educació per a la participació
1.2. Millorar l'abast i l'eficàcia de les intervencions educatives	1.2.1. Extensió de l'educació ambiental a tots els àmbits socials	1.2.2. Revisió d'estratègies i metodologies de treball	1.2.3. Integrar la complexitat tot considerant la diversitat de percepcions, les incerteses.
1.3. Aconseguir que es dugui a terme més recerca en educació ambiental vinculada a la pràctica	1.2.4. Aprofitar les conjuntures (sequera, crisi econòmica, canvi climàtic...) per contextualitzar les intervencions educatives.	1.2.5. Utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació (TICs) tant per millorar les intervencions educatives com el treball de la SCEA.	1.3.3. Difondre i intercanviar els resultats de recerques i avaluacions.
1.4. Promoure que tot projecte d'educació ambiental tingui en compte l'avaluació en el seu disseny	1.3.1. Promoció de recerques en equips que hi col·laborin universitats i centres de recerca, SCEA i altres associacions, moviments d'innovació educativa, equips d'educació ambiental, mestres i educadors en les quals els objectius i la metodologia responguin a "recerques-acció"	1.3.2. Capacitació dels professionals de l'educació ambiental en recerca. Inclusió d'aquest àmbit en els currículums de formació dels educadors ambientals.	
1.5. Definir línies de recerca en educació ambiental prioritàries a Catalunya a mitjà i llarg termini	1.4.1. Aprofundiment en el concepte d'avaluació, no identificant-la únicament amb valoració quantitativa de resultats.	1.4.2. Consideració de l'avaluació i de l'autoavaluació com un component imprescindible i continuat de tota activitat educativa.	
	1.5.1. Elaboració de propostes de línies de recerca en educació ambiental que considerem que podri ser prioritàries, a partir de reflexionar sobre les necessitats que es van detectant en posar en pràctica diferents projectes.	1.5.2. Instar a les administracions que col·laboren en la definició de línies de recerca en educació ambiental prioritàries a Catalunya, que les encarreguin a equips competents i que les dotin econòmicament (per optimitzar els recursos).	1.5.3. Instar l'administració a definir projectes de recerca aplicada en educació ambiental per orientar i dirigir propostes de projectes final de carrera, pràctiques d'empreses i projectes de recerca del treballador.

4.5. PROJECTES DESENVOLUPATS PER LA SCEA SOBRE ELS OBJECTIUS I LÍNIES ESTRATÈGIQUES

Objectiu 1.1: Focalitzar els esforços en l'assoliment dels objectius fonamentals de l'educació ambiental per al desenvolupament sostenible

LE.1.1.1: Educació per a l'acció	<ul style="list-style-type: none"> • Dinamització de l'Agenda 21 de l'Eixample (2001, 2002) • Grup de treball per una nova cultura de l'aigua (2002) • Projecte Mataró. Educació i Sostenibilitat (2007-2008)
LE.1.1.2: Educació per al foment de l'esperit crític	<ul style="list-style-type: none"> • Projecte europeu Sòcrates Minerva. Canvi Climàtic. (2005-2008) • Elaboració del Joc dels Camins de l'Aigua Dolça (2004-2005)
LE.1.1.3: Educació per a la participació	<ul style="list-style-type: none"> • Dinamització de l'Agenda 21 de l'Eixample (2001, 2002) • La Participació i Educació Ambiental als Espais Naturals Protegits. Caixa de Catalunya (2006-2008)

Objectiu 1.2: Millorar l'abast i l'eficàcia de les intervencions educatives

LE.1.2.1: Extensió de l'educació ambiental a tots els àmbits socials	<ul style="list-style-type: none"> • Participació taula rodona equipaments Educació Ambiental. Fundació Pere Tarrés. (2000) • Mostra d'Associacions de la Festa de la Mercè (2002, 2005) • Participació en el Fòrum Universal de les Cultures de Barcelona (2004) • Adhesió a la Carta Europea de Turisme Sostenible. Federació de Parcs Naturals i Nacionals d'Europa. CCBA (2006) • El Zoco dels Tresors (2007) • De Font en Font (2008)
LE.1.2.2: Revisió d'estratègies i metodologies de treball	<ul style="list-style-type: none"> • Signatura del Compromís Ciutadà per la Sostenibilitat (Agenda 21 de Barcelona) (2002) • Elaboració del Pla d'Acció de la SCEA (Agenda 21 de Barcelona) (2004)
LE.1.2.3: Integrar la complexitat tot considerant la diversitat de percepcions, les incerteses	(*)

* Línies estratègiques afegides al Fòrum 2000+4.

L.E.1.2.4: Aprofitar les conjuntures (sequera, crisi econòmica, canvi climàtic...) per contextualitzar les intervencions educatives	(*)
L.E.1.2.5: Utilitzar les tecnologies de la informació i la comunicació (TICs) tant per millorar les intervencions educatives com el treball de la SCEA	(*)

Objectiu 1.3: Aconseguir que es dugui a terme més recerca en educació ambiental vinculada a la pràctica

L.E.1.3.1: Promoció de recerques en equips que hi col·laborin universitats i centres de recerca, SCEA i altres associacions, moviments d'innovació educativa, equips d'educació ambiental, mestres i educadors en les quals els objectius i la metodologia responguin a "recerques-acció".	<ul style="list-style-type: none"> · Projecte Vine a la biblioteca a llegir, jugar i aprendre sobre sostenibilitat. Districte de l'Eixample (2005-2006). · Projecte europeu URBANET. Recerca de recursos, programes, experiències i bones pràctiques sobre educació urbana (2000) · Organització conjunta del Fòrum 2000+4 ICE. UAB (2004) · Participació en la Xarxa de recerca en l'educació per la sostenibilitat (2006-2008) · De Font en Font (2008)
L.E.1.3.2: Capacitació dels professionals de l'educació ambiental en recerca. Inclusió d'aquest àmbit en els curículums de formació dels educadors ambientals	<ul style="list-style-type: none"> · Col·lecció de Monografies d'Educació Ambiental (2000-2008)
L.E.1.3.3: Difondre i intercanviar els resultats de recerques i avaluacions	<ul style="list-style-type: none"> · Projecte europeu URBANET. Recerca de recursos, programes, experiències i bones pràctiques sobre educació urbana (2000) · Servei de Documentació d'Educació Ambiental. Conveni Ajuntament de Barcelona (2000-2008) · Premi EMBAT (2001-2005) · Participació en la Xarxa de recerca en l'educació per la sostenibilitat (2006-2008) · Participació en la 4a Conferència Internacionals d'Educació Ambiental. Tblisi (2007)

Objectiu 1.4 : promoure que tot projecte d'educació ambiental tingui en compte l'avaluació en el seu disseny.

L.E.1.4.1: Aprofundiment en el concepte d'avaluació, no identificant-la únicament amb valoració quantitativa de resultats	(**)
L.E.1.4.2: Consideració de l'avaluació i de l'autoavaluació com un component imprescindible i continuat de tota activitat educativa	(**)

Objectiu 1.5: definir línies de recerca en educació ambiental prioritàries a Catalunya a mitjà termini

L.E.1.5.1: Elaboració de propostes de línies de recerca en educació ambiental que considerem que podrien ser prioritàries, a partir de reflexionar sobre les necessitats que es van detectant en posar en pràctica diferents projectes	(**)
L.E.1.5.2: Instar a les administracions que col·laborin en la definició de línies de recerca en educació ambiental prioritàries a Catalunya, que les encarreguin a equips competents i que les dotin econòmicament (per optimitzar els recursos)	(**)
L.E.1.5.3: Instar l'administració a definir projectes de recerca aplicada en educació ambiental per orientar i dirigir propostes de projectes final de carrera, pràctiques d'empreses i projectes de recerca del bàndol	(*)

** La SCEA no ha desenvolupat cap projecte relacionat amb aquestes línies estratègiques.

* Línies estratègiques afegides al Fòrum 2000+8.

4.6. QUADRE-RESUM DE COMUNICACIONS I EXPERIÈNCIES DINS D'AQUEST ÀMBIT

TÍTOL	AUTORS	PÀG.	CORRESPON A...
El Zoco dels Tresors	Lucie Retailleau i Nàdia Roudil Bazart —Reciclaje creativo—	89	LE.1.1.3 LE.1.2.1
No m'expliquis cuentos xinos!	Ester Morchón Escola del Territori - CST	90	LE.1.1.2 LE.1.2.1 LE.1.2.4 (*)
L'avaluació de xarxes que promouen l'EDS: el cas de la xarxa europea Support	Esther Sabio i Maria Espinet Universitat Autònoma de Barcelona	91	LE.1.3.3 LE.1.4.1 (***) LE.1.4.2 (***)
Programa d'EA Sàtiva	Margarida Feliu Santa Marta, CIEP. Viladraueducació.com	92	LE.1.1.2 LE.1.1.3 LE.1.2.4 (*) LE.1.3.1
L'experiència de les maletes <i>Collserola Conta Contes</i>	Teresa Canyelles Consorci Parc de Collserola - Centre de documentació i recursos educatius	93	LE.1.1.2 LE.1.2.1 LE.1.2.4 (*)
La Feixa dels Ocells	Teresa Canyelles Can Coll - Consorci Parc de Collserola	94	LE.1.1.3 LE.1.2.1
L'espai fluvial, un ecosistema a conservar	Centre d'Educació Ambiental Alt Ter	95	LE.1.1.2 LE.1.1.3 LE.1.2.1 LE.1.2.4

4.7. PARLEM-NE AMB LA COORDINADORA: ESTHER FANLO

1. Creus que després d'una dècada era un bon moment per fer una revisió del document? S'hauria d'haver fet abans? Encara s'hagués pogut esperar un temps?

Crec que 10 anys és un temps raonable per fer una revisió del treball del Fòrum 2000 d'educació ambiental. Reflexionar, debatre i consensuar objectius, línies estratègiques i propostes d'acció és enriquidor per tot col·lectiu i dona un marc de treball comú que permet avançar en una mateixa direcció. Aquest era un dels objectius del treball del Fòrum 2000 i també una de les fites aconseguides al procés.

Malgrat tot, durant aquests 10 anys he trobat a faltar una major consciència col·lectiva per impulsar les propostes realitzades. Nosaltres, com a col·lectiu, hem fet accions esporàdiques, però no hem tingut prou força per impulsar-ne moltes altres. I l'administració competent no s'ha pres la proposta com a inspiradora de les polítiques d'educació ambiental.

Penso que el més interessant ha estat l'aplicació individual, en l'activitat professional de molts de nosaltres, del que hem pensat i après al Fòrum i a les revisions periòdiques que s'han anat fent.

2. D'aquí a 10 anys creus que s'hauran de modificar alguns objectius i línies estratègiques del teu àmbit? Quins creus que seran i per què? És convenient, doncs, que es vagi renovant el document cada un cert temps?

Entenc que el treball de revisió ha de ser permanent, per anar adaptant l'estratègia a les característiques de cada temps. No hem d'oblidar, però, que tan important com el resultat final, és el procés de treball. Seria interessant que trobéssim una manera de mantenir viu l'esperit del document i una forma de treballar continuadament en l'impuls de les propostes que s'hi recullen. Podriem prioritzar algunes de les propostes que tinguem possibilitats d'impulsar col·lectivament i dedicar els esforços de l'entitat a donar compliment a les propostes.